

Irena Moro
Bogdan Kandus

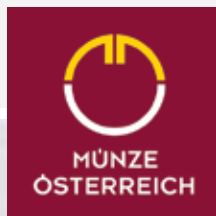
SREBRO, PLATINA, PALADIJ, NALOŽBA PRIHODNOSTI

STROKOVNA MONOGRAFIJA

	27 Co 58,47	28 Ni 58,69	29 Cu 163,55	30 Zn 65,39	
	45 Rh 1102,9	46 Pd 106,4	47 Ag 107,9	48 Cd 112,4	
	77 Ir 190,2	78 Pt 195,1	79 Au 197,0	80 Hg 200,5	
	109 Mt (276)	110 Ds (281)	111 Rg (280)	112 Cn (285)	

Ljubljana, 2011

DUNAJSKI FILHARMONIKI DER WIENER PHILHARMONIKER

ANLEGEN. SAMMELN. SCHENKEN. Die schöne Seite der Anlage ist die Anmut der europäischen Anlagemünzen aus Gold und Silber. Wie das Orchester sind die österreichischen Münzen gleichen Namens weltweit ein Begriff. Edelmetall in einer klingenden Form. Dafür stehen wir mit unserem Namen.

www.austrian-mint.at

Irena Moro
Bogdan Kandus

**SREBRO, PLATINA, PALADIJ,
NALOŽBA PRIHODNOSTI**

Ljubljana, 2011

Zahvala kovnici

Posebna zahvala

DELO

DELO časopisno in založniško podjetje, d. d.

Iskrena zahvala

Brez predhodnega dovoljenja družbe Moro & Kunst je prepovedano reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnemkoli obsegu ali postopku, vključno s fotokopiranjem, tiskanjem, javnim interaktivnim dostopom ali shranitvijo v elektronski obliki. Informacije o knjigi so dostopne tudi na www.moro.si.

Spoštovani!

Srebro in zlato imata zgodovinsko gledano izredno pomembno denarno vlogo. Zlato je po več sto letih v 18. stoletju izpodrinilo srebro in prevzelo vlogo plačilnega sredstva. Takrat se je cena srebru bistveno znižala.

Srebrni in zlati kovanci so izredno zanimiv kazalnik zgodovinskih in današnjih razmer. Poučen je primer srebrnikov iz rimskega cesarstva, ki so v prvem stoletju vsebovali 980 tisočink srebra, leta 260 pa le še štiri odstotke. Tako so v tistih časih uravnavali inflacijska gibanja. Danes, v 21. stoletju, denar nima kritja v plemenitih kovinah in je svetovni dolg tako visok, da ga ne bo mogoče odplačati.

Naložbeni srebrni kovanci bullion, ki vam jih predstavljamo, so svetovno gledano najpomembnejši in najlikvidnejši. Znotraj Evropske unije pa so pri nakupu velika odstopanja pri višini obdavčitve in različna državna merila glede obveznega preverjanja čistine srebrnikov, ki so v prometu med fizičnimi in pravnimi osebami. Z njimi se trguje na podlagi borzne vrednosti srebra in so zakonito plačilno sredstvo v državi izdajateljici. Pri vseh je nominalna vrednost veliko nižja od vrednosti srebra. Ravno nasprotno je v Sloveniji pri evrskih zbirateljskih srebrnih kovancih, saj je njihova nominalna vrednost 30 evrov kar dvakrat višja od trenutne vrednosti srebra, zato je smiselno, da jih menjate za nominalno vrednost v Banki Slovenije. Srebrniki so zakonito plačilno sredstvo v Sloveniji.

Plemenite kovine opisujemo kot redke kemijske elemente visoke vrednosti. Raziskave, znanost in moderna tehnologija so pripomogle, da so plemenite kovine iz skupine platine, imenovane PGM (Platinum Group Metals), v katere sodijo še paladij, rodij, osmij, rutenij in iridij, danes izjemno pomembne v medicini in vrhunski tehnologiji. Po podatkih International Platinum Assotiation imajo izredno dolgo uporabno dobo in jih v 96 odstotkih reciklirajo. Razlog je precej visoka cena na svetovnih borzah.

Danes je Indija najpomembnejši mednarodni trg srebra. Povpraševanje se še povečuje in se bo po podatkih Thomson Reuters GFMS letos v primerjavi z lani povečalo za 50 odstotkov. V Indiji je srebro zamenjalo vlogo zlata; vzrok je precej visoka cena zlata. Za srebro velja, da je hranilec vrednosti, vendar moramo biti pri uporabi tega izraza previdni, saj se srebro danes večinoma uporablja v industrijske namene, zato je tudi cena glede na gospodarske razmere izredno volatilna. Hkrati na ceno vpliva izredno špekulativno trgovanje s terminkskimi pogodbami in opcijskimi posli, vezanimi na srebro na newyorškem Comexu. Eden takšnih primerov je bil v osemdesetih letih, ko sta brata Hunt z neverjetnimi špekulacijami vzdramila ZDA, da so z državnim določilom preprečile nadaljnje trgovanje. Zato je cena srebru posledično padla.

Če plemenite kovine kupujete za naložbo v fizični obliki, priporočam, da jih hranite v Sloveniji.

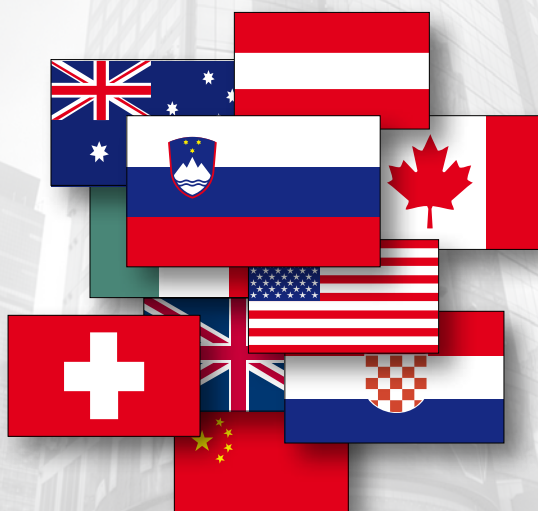
Leta 2010 izdana publikacija o zlato z naslovom Zlato, naložba življenja, je doživela velik odziv strokovne in laične javnosti. Zato vam letos podarjamo publikacijo o naložbenih in numizmatičnih kovancih iz srebra, platine in paladija. Posebna zahvala gre soavtorju Bogdanu Kandusu, dolgoletnemu numizmatiku in izrednemu poznavalcu denarja dela rimskega cesarstva.

Irena Moro,
direktorica družbe Moro & Kunst

LETO	SREBRO	PLATINA	PALADIJ
/	EUR/kg	EUR/kg	EUR/kg
1991	158	13.559	3.184
1992	137	11.616	2.844
1993	152	12.233	4.006
1994	178	12.664	4.461
1995	152	11.510	4.105
1996	157	11.161	3.598
1997	167	12.574	5.653
1998	191	11.869	9.071
1999	187	12.489	11.859
2000	201	22.116	27.651
2001	180	21.732	24.800
2002	177	20.701	12.958
2003	155	21.943	6.368
2004	189	24.022	6.541
2005	204	25.059	5.620
2006	315	31.162	8.728
2007	327	31.817	8.664
2008	333	34.442	7.691
2009	343	27.999	6.095
2010	489	39.051	12.747

*Letna povprečna cena za srebro, platino in paladij v EUR/kg.
Osnova za izračun cene je londonska borzna cena (London Fix).
Vir: Thomson Reuters GFMS.*

MEDNARODNO TRGOVANJE S PLEENITIMI KOVINAMI

LONDON BULLION MARKET ASSOCIATION (LBMA)

- London Silver Bullion Market Ltd. – Silver Fixing
- London Platinum and Palladium Market – Platinum and Palladium Fixing
- London Bullion Clearing House
- Loco London

London Bullion Market Association (LBMA) je krovna organizacija, ki v svoje stalno članstvo vključuje rudnike, rafinerije, kovnice, poslovne banke, borzne posrednike in varnostne službe. Te družbe so odgovorne za izkop rude, opravljanje analiz in rafinacijo surovca, za izdelavo izdelkov iz plemenitih kovin in varen prevoz. Hkrati nadzorujejo in skrbijo za nemoten potek trgovanja na trgovinskih združenjih London Silver Bullion Market Ltd. in London Platinum and Palladium Market Ltd.

LBMA določa zahteve glede velikosti, čistine in mase za palice Good Delivery, izdelane iz srebra in zlata. Seznam kovnic, ki imajo standard za srebrne palice, je objavljen na spletni strani www.lbma.org.uk.

Na združenju **London Silver Market Fixing Ltd.** (www.silverfixing.com) trgujejo samo s srebrnimi palicami s čistino srebra 999 tisočink in maso palic, ki je 31 kilogramov oziroma natančneje 1000 trojskih unč. Vsak dan trgujejo s 1555 kilogrami srebra oziroma 50.000 trojskimi unčami. Nakupne in prodajne cene se ob kotacijah določajo v ameriških dolarjih, po potrebi tudi v angleških funtih in evrih.

Zametki združenja London Silver Market Fixing Ltd. segajo v leto 1684, prva člana pa sta bila Mocatta in Goldsmith. Od leta 1897 je to najpomembnejše trgovalno mesto za srebro, saj so tisto leto v pisarni Sharps & Wilkins določili prvo ceno srebra (silver fixing). Od leta 1999 določajo ceno za srebro člani treh svetovnih bank na telefonski konferenci: Deutsche Bank AG London, HSBC US, enota London, in The Bank of Nova Scotia, Scotia Mocatta, vsak delavnik ob 12. uri (GMT *) na podlagi pogajanja med člani glede na ponudbo in povpraševanje. Po določeni ceni srebra (silver fixing) ga kupujejo predvsem banke, skladi ETF in kovnice. Manjši vlagatelji kupujejo in prodajajo plemenite kovine na podlagi tako imenovane spot, 24-urne cene, ki jo ob delavnikih določajo borze v Sydneyju, Hongkongu, New Yorku in Londonu. Če želi naložbenik kupiti palice na podlagi določene cene (fixing), mora svoj nakup napovedati uro pred njeno določitvijo, torej cena ob napovedi nakupa ni znana.

London Platinum and Palladium Market Ltd. (LPPM) je združenje, ki kupuje in prodaja platino in paladij za svoje člane ter skrbi za uresničevanje standardov dobre dobave (good delivery). Masa palic iz paladija in platine je med najmanj kilogramom (32,151 trojske unče) in največ šestimi kilogrami (192,904 trojske unče) ter najmanj čistine 999,5 tisočinke. Palice morajo imeti vtisnjene žig kovnice, oznako, da gre za platino oziroma paladij, serijsko številko, leto kovanja in maso. Vsak dan člani LPPM trgujejo s 1000 trojskimi unčami, kar je 31 kilogramov platine in prav toliko paladija.

Leta 1973 je bila prvič v zgodovini v Londonu določena cena za platino, kotacijo za paladij pa so uvajali postopoma. Od leta 1989 člani ves čas

določajo dopoldansko ceno (fixing) vsak delavnik ob 9.45 (GMT) in popoldansko ob 14. uri (GMT) za obe plemeniti kovini, pod vodstvom banke Standard v londonskem Cityju. Drugi trgovci so še rafinerija Engelhard Metals, Goldman Sachs International in HSBC Bank ZDA, enota iz Londona.

Pomembno je vedeti, da člani obeh trgovalnih združenj (Silver Fixing in LPPM) trgujejo po telefonu, zato se londonski trg imenuje OTC Market (Over the Counter).

London Bullion Clearing House (lpmcl.com) hrani za svoje stranke na skrbno varovanem mestu palice iz zlata, srebra, platine in paladija.

Loco London je mednarodni standard za trgovanje s plemenitimi kovinami. Trgovanje omogoča varen prenos plemenitih kovin med lastniki, saj so te palice ves čas pod okriljem londonske Bullion Clearing House. Kupec lahko vedno zahteva, da zlate in srebrne palice prepeljejo v drugo državo, saj jih veliko držav zaupa v hrambo Centralni banki Anglije (Bank of England). Kupci imajo odprte **locirane račune (allocated accounts)**, na katerih je natančen popis palic, ki so označene s serijsko številko, imenom kovnice, čistino palic in čisto maso, ali pa **nelocirane račune (unallocated accounts)**, ki so zelo praktični za trgovanje, ker sta pomembni le skupna masa in čistina palic, ki so predmet pogodbe. Nelocirane račune uporabljajo predvsem skladi ETF, locirane pa večinoma centralne banke zaradi nadzora nad zalogami zlata.

*GMT – Greenwich Mean Time

RAZMERJE MED CENO ZLATA IN SREBRA / GOLD SILVER RATIO

Cena srebra na borzah pogosto sledi ceni zlata. V času rimskega imperija, ko je bilo srebro še denar, je bilo razmerje med zlatom in srebrom 1 : 12,5. Z odkritjem Amerike in njenih nahajališč srebra so se razmere na trgu povsem spremenile. Leta 1792 so v Ameriki z zakonom določili razmerje 1 : 15 oziroma eno trojsko unčo zlata za petnajst trojskih unč srebra. Leta 1803 je pomemben mejnik postavila Francija, ko je določila razmerje med zlatom in srebrom 1 : 15,5.

V zadnjih letih krize je razmerje med kovinama v povprečju 1 : 40 do 1 : 66. To pomeni, da za zlato kovanec mase 31,1035 g (ena trojska unča) dobimo 66 srebrnih kovancev iste mase oziroma 2052,83 g srebra. Manjše je razmerje, dražje je srebro v primerjavi z zlatom. Zlato je bilo skozi zgodovino vedno hranilec vrednosti, česar za srebro ne moremo trditi. Nekateri ekonomisti (Ludwig von Mises Institute) spekulirajo, da se bo razmerje med zlatom in srebrom povrnilo na zgodovinsko raven 1 : 15, zato pričakujejo dvig cene srebra na svetovni borzi.

SREBRO

Srebro
Kemijski simbol: Ag
Gostota: 10,5 g/cm³
Tališče: 961,93 °C
Vrelišče: 2212 °C

Srebro, latinsko imenovano Argentum, francosko Argent, špansko Plata in italijansko Argento, je srebrno bela mehka in prožna bleščeča kovina, ki od vseh kovin najbolj prevaja toploto in elektriko. Pridobiva se kot stranski produkt pri izkopu bakra, svina in cinka. Povpraševanje po srebru je največje v industriji, fotografskem sektorju ter med izdelovalci nakita in okrasnih predmetov (jedilni in servirni pribor, svečniki ...). Od leta 1813 je dobrodošlo pri izdelavi filmov, solarne in toplotne tehnike, čiščenju vode in tudi v farmaciji. Velja za eno prvih kovin, iz katere so kovali denar. S pojavom sodobne tehnologije se je njegova uporaba razširila še na področja, kot so elektrika, avtomobilizem, steklarstvo in optika. Nepogrešljiv pa je tudi pri izdelavi gospodinjskih aparatov in drugih hišnih naprav.

V letu 2010 so izkopali 22.889 ton srebra, največ v Mehiki (4 tone), Peruju, Avstraliji in na Kitajskem. Največji rudniki srebra po velikosti izkopa so bili leta 2010: Cannington v Avstraliji (1200 ton), Fresnillo v Mehiki, Gümüşköy v Turčiji in Dukat v Rusiji. Največja podjetja, povezana z izkopavanjem srebra, so BHP Billiton (1498 ton), Fresnillo Plc. (1241 ton), KGHM Polska Miedz (1199 ton) in Pan American Silver Corp. (781 ton). Povpraševanje po srebru je vsako leto večje, zato cena temu primerno raste. Na ceno vplivajo tudi inflacija, valutni tečaji, nihanje deficitov in obrestne mere. Trenutno ponudba zadošča povpraševanju. Naložbenike večkrat zanimajo tudi naložbe v delnice rudnikov. Najpomembnejši so po podatkih Thomson Reuters GFMS v Mehiki: Avino Silver & Gold Mines, Orko Silver Corp., Chesapeake Gold Corp.

V državi izdajateljici so ali so bili srebrniki zakonito plačilno sredstvo. Pri nakupu naložbenih srebrnih palic in kovancev se v Sloveniji plača 20-odstotni DDV (Zakon o davku na dodano vrednost, ZDDV-1).

Oblike srebra za naložbe so:

- palice mas 31,1035 g (1 trojska unča), 50 g, 100 g, 250 g, 1000 g in 5000 g ter čistine 999/1000,
- kovanci mas od 15,55 do 1000 g.

1.1 Srebrni Dunajski filharmoniki – Vienna Philharmonic Silver Coin

Avstrijska državna kovnica Münze Österreich z Dunaja ima več kot 800-letno tradicijo. Leta 2008 so izdelali srebrnik Dunajski filharmoniki. Na sprednji strani kovanca so upodobljene orgle iz zlate dvorane Dunajskega glasbenega društva, na zadnji strani pa so orkestrska glasbila, od violončela, violine, fagota, harfe do dunajskega roga. Gre za prvi evropski naložbeni srebrnik z evrsko nominalo. Čistina srebra je 999/1000.

Kovanci imajo nizek pribitek na borzno ceno in so hitro likvidni.

Kovnica Münze Österreich ohranja dolgoletno tradicijo kovanja srebrnikov za zbiratelje. Na tovrstnih srebrnikih so upodobljene različne znamenitosti avstro-ogrske in avstrijske zgodovine, danes pomembne tudi za Slovenijo. Najbolj znan med njimi je 20-gramski srebrnik Južna železnica Dunaj–Trst, z nominalno vrednostjo 20 evrov, izdan leta 2007 in s premerom 34 mm. Čistina srebra je 900/1000.

Zanimiva je legenda, povezana s kovnico na Dunaju. Leta 1193 se je angleški kralj Richard I., znan tudi kot Richard Levjesrčni, vračal s križarskega pohoda. Pretvarjal se je, da je romar, zato so ga nedaleč stran od mesta, kjer stoji današnja kovnica, prijeli. Za njegovo izpustitev so zahtevali odkupnino v srebru, zato so leta 1194 tam zgradili kovnico, današnjo Münze Österreich.

Masa kovanca: 31,1035 g

Masa srebra: 31,1035 g

(1 trojska unča)

Premjer: 37 mm

Debelina: 3,2 mm

Nominala: 1,50 evrov

1.2 Srebrni Kanadski javorjev list – Canadian Maple Leaf Silver Coin

Kovnica The Royal Canadian Mint iz Ottawe od leta 1988 kuje tudi srebrnike. Na sprednji strani kovanca je upodobljena kraljica Elizabeta II. Na zadnji strani pa je javorjev list, kanadski državni simbol, ki ponazarja svobodo, neodvisnost in stabilnost. Srebrniki, kovani v različnih obdobjih, se razlikujejo predvsem po upodobitvi kraljice. Kovanci se kujejo le z maso trojske unče in se odlikujejo z najvišjo stopnjo čistine srebra 999,9/1000. Imajo tudi najvišjo nominalno vrednost med svetovnimi naložbenimi srebrnimi kovanci.

The Royal Canadian Mint je lastnica nekaterih tehnoloških inovacij na področju kovanja denarja (elektromagnetna oznaka na kovancu), zato velja za eno izmed tehnološko najnaprednejših kovnic na svetu. Čeprav je imela država prve kovance že leta 1858, jih sprva niso kovali v Kanadi. Kovnica je šele leta 1931 prešla pod kanadsko upravljanje in se preimenovala v The Royal Canadian Mint.

Masa kovanca: 31,1035 g

Masa srebra: 31,1035 g

(1 trojska unča)

Premier: 38 mm

Debelina: 3,29 mm

Nominala: 5 kanadskih dolarjev

Vsako seme rožiča tehta natanko 64,79891 miligrama in se je že v preteklosti uporabljalo kot ena prvih mer za težo žita in še nekaterih zdravil, kot je recimo aspirin. Mero so uporabljali tudi za tehtanje plemenitih kovin. Masa 31,1035 g (ena trojska unča) je natanko 480 semen.

1.3 Srebrni lunin koledar (I. in II. serija) – Australian Lunar Silver Coin (I. and II. Series)

The Perth Mint, avstralska državna kovnica, kuje kovance Srebrni lunin koledar od leta 1999. V prvi seriji, ki se je končala leta 2010, je bilo 12 srebrnih kovancev. Drugo serijo so kovali od leta 2008 in se bo končala leta 2019. Tako sta v letih 2008, 2009 in 2010 obstajali dve različni obliki zodiakalnih znamenj, upodobljenih na kovancih. Kovance krasi vrhunska izdelava tehnike polirane plošče (angleško proof). Na njihovi sprednji strani je upodobljen portret kraljice Elizabete II., na zadnji pa aktualno znamenje luninega koledarja. Vsako leto je zaznamovano z drugim znamenjem, ki se ponovi vsakih 12 let. Leto 2011 mineva v znamenju zajca, leto 2012 pa je leto zmaja. Čistina srebra je 999/1000. Poleg vrednosti *bullion* imajo srebrniki tudi zbirateljsko vrednost. Kovanci z maso 1 trojske unče imajo omejeno naklado do 30.000 kovancev, z maso 10.000 g pa do 500.

Masa kovanca: 31,1035 g

Masa srebra: 31,1035 g

(1 trojska unča)

Premier: 45,6 mm

Debelina: 2,6 mm

Nominala: 1 avstralski dolar

**Kovnica The Perth Mint
kuje še kovance:**

mase 10.000 g
(321,510 trojske unče),

mase 1000 g
(32,151 trojske unče),

mase 311,347 g
(10 trojskih unč),

mase 155,673 g
(5 trojskih unč),

mase 62,270 g
(2 trojski unči),

mase 15,591 g
(1/2 trojske unče).

1.4 Srebrni Avstralski kukabura – Australian Kookabura Silver Coin

Avstralska kovnica The Perth Mint od leta 1990 kuje srebrnike s podobo avstralskega nacionalnega ptiča kukabure (kookaburra). Kukabura je upodobljen na zadnji strani kovanca, na sprednji pa je portret kraljice Elizabete II. Ptiča vsako leto upodobijo drugače, zato so kovanci zanimivi tudi za zbiratelje, omejena naklada učnih kovancev pa še povečuje zanimanje naložbenikov za nakup. V letu 2011 je avstralska kovnica izdala 500.000 kovancev z maso 1 trojske unče; prodani so bili vsi. Čistina srebra je 999/1000. Tako kot drugi kovanci, kovani v avstralski kovnici, je tudi ta srebrnik izredno priljubljen zaradi visokokakovostne izdelave in zanimive podobe. Kovanec namreč izdelujejo v tehniki polirane plošče (angleško proof).

Masa kovanca: 31,1035 g
Masa srebra: 31,1035 g
(1 trojska unča)
Premier: 40,6 mm
Debelina: 4 mm
Nominala: 1 avstralski dolar

**Na trgu so z letnico 2012
še kovanci:**

mase 1000 g
(32,151 trojske unče),
mase 311,347 g
(10 trojskih unč).

Nekateri starejši srebrniki
so tudi mase 62,270 g
(2 trojski unči).

Bullion je izraz za izdelke iz čistega zlata, srebra, platine in paladija v obliki palic ali kovancev, s katerim se trguje na svetovni borzi po trenutni vrednosti kovine. Kovanci bullion so (ali so bili) zakonito plačilno sredstvo v državi izdajateljici. Kujejo jih iz palic, ki imajo standard Good Delivery.

1.5 Srebrna Avstralska koala – Australian Koala Silver Coin

Srebrnik Avstralska koala je eden izmed kovancev v seriji srebrnikov, kovanih v avstralski kovnici The Perth Mint. Kovanec so začeli kovati leta 2007. Čistina srebra je 999/1000. Nominalna vrednost, odtisnjena na sprednji strani kovanca, je izražena v avstralskih dolarjih. Na sprednji strani srebrnika je upodobljena kraljica Elizabeta II. in izpisana letnica kovanja. Na zadnji strani je upodobljena koala, in sicer vsako leto v drugače. Srebrnike bo kovnica The Perth Mint kovala v neomejeni nakladi do konca leta 2012. Takrat bo kovnica uradno objavila skupno število izdanih kovancev. Na kovancu za leto 2012 je upodobljena speča koala na drevesu. Gre za prikupno in svetovno znano živalsko vrsto, značilno samo za Avstralijo, kjer naj bi živel le še približno 43.000 koal.

Kovanec je kovan tudi v tehniki polirane plošče (angleško proof).

Masa kovanca: 31,1035 g

Masa srebra: 31,1035 g

(1 trojska unča)

Premier: 40,6 mm

Debelina: 4 mm

Nominala: 1 avstralski dolar

**Kovnica The Perth Mint
kuje tudi kovance:**

mase 1000 g

(32,151 trojske unče),

mase 311,347 g

(10 trojskih unč),

mase 15,592 g

(½ trojske unče).

Leta 2011 so kovali tudi

srebrnike mase 3,135 g

(1/10 trojske unče).

1.6 Srebrni Ameriški orel – American Eagle Silver Coin

Srebrnik kuje ameriška kovnica West Point United States Mint od leta 1986. Podoba na sprednji strani je povzeta po kovancu za pol dolarja, ki je bil v ZDA v obtoku med letoma 1916 in 1947. Podoba boginje svobode Liberty na sprednji strani kovanca je med najlepšimi motivi. Ob strani je napis *In God We Trust*. Na zadnji strani, ki jo je oblikoval ameriški kipar John Mercanti, pa je prikazan orel za ščitom, ki v krempljih ene noge drži vejo oljke s 13 listi. Gre za simbol miru, ki sta ga v 18. stoletju uporabljali Velika Britanija in Amerika. V krempljih druge noge orel drži puščice, nad njim pa se razprostira 13 peterokrakih zvezd, ki predstavljajo 13 kolonij. Te je med letoma 1607 in 1733 na atlantski obali Severne Amerike ustanovila Velika Britanija. Leta 1776 so se kolonije razglasile za neodvisne in ustanovile ZDA. Na traku, ki ga orel drži v kljunu, je latinski napis *E pluribus unum*, kar pomeni »Iz mnogih, eden«. Čistina srebra je 999/1000.

Masa kovanca: 31,1035 g

Masa srebra: 31,027 g

(1 trojska unča)

Premier: 40,6 mm

Debelina: 2,98 mm

Nominala: 1 ameriški dolar

Prvi srebrnik Ameriški orel je bil kovan v San Franciscu leta 1986. Naložbeni kovanec je s časom postal zanimiv za domače in tudi tuje investitorje. Ti namreč še danes ocenjujejo svetovno povpraševanje po srebru glede na povpraševanje po kovancu Ameriški orel oziroma glede na njegovo naklado v posameznih letih.

1.7 Srebrna Britanija Velike Britanije – United Kingdom Britannia Silver Coin

Britanska kraljeva kovnica The Royal British Mint, ustanovljena v 7. stoletju, je ena najstarejših v svetu. Srebrnik kujejo od leta 1997. Na sprednji strani srebrnika je tako kot pri večini držav Commonwealtha podoba kraljice Elizabete II. Ob robu sprednje strani kovanca je okrajšava latinskega napisa *Elizabeth II DG Reg Fid Def* kar v prevodu pomeni »Elizabeta II., kraljica po božji milosti, branilka vere«. Na zadnji strani kovanca so številne različice Britanije, znamenite poganske boginje, ki je zaveznica Otoka že od rimskih časov, vključno s podobo, stoječo na bojnem vozu. Simbol Britanije se na sodobnih izdajah srebrnikov ne razlikuje bistveno od starejših izdaj. Britanija je namreč vedno prikazana z ohlapno, plapolajočo obleko, čelado, ščitom in trizobom v roki, ki prikazuje zgodovinsko navezanost Anglije na kraljevo vojsko. Čistina srebra je netipična za naložbene kovance, in sicer 958/1000.

Masa kovanca: 32,454 g

Masa srebra: 31,1035 g
(1 trojska unča)

Premier: 40 mm

Debelina: 3,1 mm

Nominala: 2 britanska funta

1.8 Srebrni Kitajski panda – Chinese Panda Silver Coin

Prvo omejeno serijo srebrnih kovancev Kitajski panda je po predhodni odobritvi takratne vlade izdala banka People's Bank of China leta 1983. Srebrniki so bili izdani tudi v letih 1984 in 1985 ter znova leta 1987, ko je bila ustanovljena družba China Gold Coin Incorporation, s posredovanjem katere država še danes izdaja vse kovance. Leta 1989 je kitajska vlada odobrila vsakoletno kovanje srebrnikov Kitajski panda. Kovanci, izdani pred letom 1989, so zelo redki. Na sprednji strani srebrnika sta motiv Nebeškega templja v Pekingu in letnica kovanja. Kitajske pismenke ob robu nad templjem pomenijo Ljudska Republika Kitajska. Na zadnji strani kovanca se vsako leto menja podoba enega ali več pand. Srebrniki so kovani v treh različnih kovnicah, in sicer v Shenzhen Guobao Mint, Shenyang Mint in Shanghai Mint, ter v treh velikostih. Čisti na srebra je 999/1000.

Masa kovanca: 31,1035 g
Masa srebra: 31,1035 g
(1 trojska unča)
Premjer: 40 mm
Debelina: 2,7 mm
Nominala: 10 kitajskih juanov

Kitajske kovnice kujejo še kovance:

mase 1000 g
(32,151 trojske unče) in
mase 155,175 g
(5 trojskih unč).

Pred letom 1999 so bili kovani
tudi srebrniki:

mase 373,242 g
(12 trojskih unč),
mase 15,552 g
(1/2 trojske unče).

Kovanci mase 1000 in 155,175 g so v Evropi zelo redki in so zanimivi za zbiratelje.

1.9 Srebrni Mehiški libertad – Mexican Libertad Silver Coin

Najstarejša kovnica v Ameriki je Casa de Moneda de Mexico, ustanovljena leta 1535. Od leta 1982 kuje naložbene srebrnike Mehiški Libertad, od leta 1996 pa je na trgu na voljo novejša različica kovanca. Oblikovalec srebrnika sicer ni znan, vendar njegov dizajn v celoti izhaja iz zlatnika Centenario, kar v prevodu pomeni »stoletnik«.

Na sprednji strani kovanca je upodobljena Viktorija s krili, ki stoji na mehiškem stolpu zmage, znanem tudi kot stolp neodvisnosti. Ta stoji v Ciudad de Mexiu in je za mehiško ljudstvo glavni zgodovinski spomenik. V ozadju se razteza pokrajina z znamenitima vulkanoma Popocatepetl in Iztaccihuatl, poimenovanima po legendi o dveh ljubimcih. Kovanec ima poleg glavnih značilnosti tudi oznako črk O in M, ki označujeta mehiško kovnico. Starejša različica srebrnika je ponazarjala Viktorijo iz druge perspektive ter z vencem v eni roki in pretrgano verigo v drugi.

Na zadnji strani je upodobljen vojaški grb mehiške vojske, obkrožen z manjšimi zgodovinskimi različicami grbov. Osrednji grb prikazuje orla s kačo v kljunu, ki sedi na kaktusu, obdaja pa ga napis *Estados Unidos Mexicanos*, kar pomeni »Združene države Mehike«. Starejša različica srebrnika ima na zadnji strani enak grb, le da ta zapolnjuje celotno površino kovanca. Čistina srebra je 999/1000.

Nekateri srebrniki so kovani v manjših količinah in v tehniki polirane plošče (angleško proof). Kovanci mase trojske unče se kujejo na podlagi ponudbe in povpraševanja.

Masa kovanca: 31,1035 g

Masa srebra: 31,1035 g

(1 trojska unča)

Premier: 40,6 mm

Debelina: 3 mm

Nominala: * se spreminja in je odvisna od vrednosti srebra na svetovnem trgu ter tečajnega razmerja med ameriškim dolarjem in pesosom.

Kovnica Casa de Mexico kuje še kovance:

mase 1000 g (32,151 trojske unče) od leta 2002,

mase 155,515 g (5 trojskih unč), od leta 1996,

mase 62,206 g (2 trojski unči), od leta 1996,

mase 15,552 g (1/2 trojske unče), od leta 1991,

mase 7,776 g (1/4 trojske unče), od leta 1991,

mase 3,110 g (1/10 trojske unče) od leta 1991,

mase 1,555 g (1/20 trojske unče) od leta 1991.

PLATINA

Platina
Kemijski simbol: Pt
Gostota: 21,45 g/cm³
Tališče: 1772 °C
Vrelišče: 3827 °C

Beseda platina izhaja iz španskega izraza *platina del Pinto* in v prevodu pomeni »malo srebro iz reke Pinto«. Platina je eden najredkejših elementov v zemeljski skorji in je plemenita kovina, obstojna pri visokih temperaturah in odporna proti koroziji.

Prvi primer platine izhaja iz Južne Amerike, ko so v času pred Kolumbom odkrili majhen kip iz te kovine. V Evropi je prvič omenjena leta 1557, ko so v Južni Ameriki konkvistadorji odkrili večje količine platine – od tod izvira ime. Odkril jo je šele astronom Antonio de Ulloa leta 1735 med geografsko odpravo v Peruju. Leta 1801 je angleški zdravnik William Hyde Wollaston ločil prvi čisti primerek platine, njegove metode pa so še zdaj temelj tehnik pridobivanja platine. Uporabljajo jo za izdelavo katalizatorjev, laboratorijske opreme, nakita, v elektrotehniki in zobni tehniki, steklarstvu, medicini ter čedalje več tudi za naložbe.

Leta 1906 so večje nahajališče platine odkrili v Južni Afriki v kompleksu Bushveld, ki še zdaj velja za največjo primarno rezervo. Eno večje nahajališče je tudi blizu Norilsk v Rusiji, drugo pa v Sudbury Basinu v Kanadi. Platina se v naravi večinoma pojavlja skupaj z nikljem in bakrom. V Južni Afriki je bilo lani izkopanih približno 144 ton platine, kar je 60 odstotkov celotnih svetovnih zalog, drug največji delež svetovnih zalog prihaja iz Rusije (več kot 25 ton). Kitajska je v letu 2010 v proizvodnji porabila 85 ton platine od skupaj nakopanih 239 ton, kar je 35 odstotkov razpoložljive količine platine. Leta 2010 so bili največji upravljavci rudnikov: Anglo Platinum (63,9 tone), Impala Platinum (40,7 tone), Norilsk Nickel (22,3 tone) in Lonmin (21 ton).

Od leta 2000 je bila cena platine bistveno višja od zlata, letos pa je cena zlata preseгла vrednost platine, kar je znak velike gospodarske krize. Največ platine potrebuje avtomobilski trg, predvsem za proizvodnjo katalizatorjev (97 ton v letu 2010). Povpraševanje v tem segmentu se je v letu 2010 povečalo za skoraj polovico v primerjavi z letom prej.

V Zakonu o izdelkih iz plemenitih kovin lahko preberemo, da je platina najbolj plemenita, sledijo zlato, paladij in srebro.

Pri nakupu naložbenih palic in kovancev iz platine se v Sloveniji plača 20-odstotni DDV (Zakon o davku na dodano vrednost, ZDDV-1).

Oblike platine za naložbe so:

- palice mas 10 g, 31,1035 g (1 trojska unča), 50 g, 100 g, 250 g, 500 g in 1000 g, čistine 999,5/1000,
- kovanci mas od 1,55 g (1/20 trojske unče) do 311,69 g (10 trojskih unč).

2.1 Platinasti Kanadski javorjev list – Canadian Maple Leaf Platinum Coin

Zaradi velike priljubljenosti zlatnika Kanadski javorjev list je začela kovnica The Royal Canadian Mint leta 1988 kovati tudi naložbene kovance iz platine. Kovali so jih do leta 1999, ko so zaradi naraščajoče cene platine kovanec umaknili s trga. Znova so ga začeli kovati leta 2002, serija pa je zaživela leta 2009 kot ena izmed redkih platinastih na svetu. Na sprednji strani kovanca so nominalna vrednost kovanca, letnica kovanja in podoba kraljice Elizabete II. v različnih časovnih obdobjih, odvisno od serije kovanja. Na zadnji strani so javorjev list, državni simbol Kanade, čistina platine 999,5/1000 in država izdajateljica.

Masa kovanca: 31,15 g
Masa platine: 31,1035 g
(1 trojska unča)
Premier: 30 mm
Debelina: 2,62 mm
Nominala: 50 kanadskih dolarjev

Kovnica The Royal Canadian Mint kuje tudi kovance:

mase 15,5519 g
(1/2 trojske unče),
mase 7,7857 g
(1/4 trojske unče),
mase 3,1203 g
(1/10 trojske unče),
mase 2,0735 g
(1/15 trojske unče),
kovan samo leta 1994,
mase 1,5552 g
(1/20 trojske unče).

2.2 Platinasta Avstralska koala – Australian Koala Platinum Coin

Avstralska kovnica The Perth Mint je začela prve platinaste kovance kovati leta 1988. Na njihovi sprednji strani je portret kraljice Elizabete II., kar je skupno vsem kovancem držav članic Commonwealtha. Oblikoval ga je priznani britanski kipar Ian Rank-Broadley, ki je avtor portreta kraljice na vseh angleških kovancih že od leta 1998. Na zadnji strani kovanca je podoba koale, ki se vsako leto menja. Kovanci iz platine so izdelani v polirni tehniki (*proof*) in imajo čistino 999,5/1000.

Masa kovanca: 31,1035 g

Masa platine: 31,1035 g
(1 trojska unča)

Premier: 32,1 mm

Debelina: 2,7 mm

Nominala: 100 avstralskih dolarjev

Kovnica The Perth Mint kuje tudi kovance:

mase 1000,1 g
(32,149 trojske unče),

mase 311,691 g
(10 trojskih unč),

mase 62,214 g
(2 trojski unči),

mase 15,605 g
(1/2 trojske unče),

mase 7,815 g
(1/4 trojske unče),

mase 3,137 g
(1/10 trojske unče),

mase 1,571 g
(1/20 trojske unče).

2.3 Platinasti Avstralski kljunaš – Australian Platypus Platinum Coin

Avstralska kovnica The Perth Mint je leta 2011 začela kovati naložbene platinaste kovanice v polirni tehniki (*proof*) s podobo kljunaša, ki je avstralski endemit. Na sprednji strani so portret kraljice Elizabete II., ime države izdajateljice in nominalna vrednost. Na zadnji strani sta poleg podobe kljunaša označeni letnica kovanja in čistina platine 999,5/1000. Vedno večje zanimanje za platino, omejena razpoložljivost kovancev in lepa živalska podoba so zagotovo odlična spodbuda za nakup in naložbo. V letu 2011 jih bodo nakovali 30.000.

Masa kovanca: 31,12 g

Masa platine: 31,1035 g
(1 trojska unča)

Premier: 32,7 mm

Debelina: 2,62 mm

Nominala: 100 avstralskih dolarjev

2.4 Platinasti Ameriški orel – American Eagle Platinum Coin

Kovnica West Point United States Mint je leta 1997 izdelala platinast kovanec Ameriški orel. To je edini platinast kovanec, ki ga kujejo in je izdelan v tehniki polirne plošče. Na sprednji strani je podoba mogočne boginje svobode, ki simbolizira ameriško nacionalnost. Nad njo je napis *In God We Trust*. Na zadnji strani kovanca sta orel, ki leti proti vzhajajočemu soncu, in napis *E pluribus unum*. V okviru glavne ameriške kovnice s sedežem v Washingtonu deluje pet kovnic, in sicer United States Bullion Depository, United States Mint - Philadelphia, United States Mint - Denver, United States Mint - San Francisco in United States Mint - West Point. Zadnja kuje kovanec Platinasti ameriški orel v različnih velikostih. Ta je velikokrat tudi darilo ob koncu šolanja na vojaški akademiji. Čistina platine je 999,5/1000.

Masa kovanca: 31,120 g

Masa platine: 31,1035 g

(1 trojska unča)

Premjer: 32,7 mm

Debelina: 2,39 mm

Nominala: 100 ameriških dolarjev

**Kovnica United States Mint
kuje tudi kovanec:**

mase 15,560 g

(1/2 trojske unče),

mase 7,780 g

(1/4 trojske unče),

mase 3,112 g

(1/10 trojske unče).

2.5 Platinasti Kitajski panda – Chinese Panda Platinum Coin

Prvi platinasti kovanec s podobo pande so izdali leta 1987 v People's Bank of China. Leta 2005 so jih zaradi visokih cen platine nehali izdelovati. Čistina platine je 999,5/1000. Kovanec predstavlja vrh vseh platinastih kovancev, izdelanih na Kitajskem, še posebno kovanec z maso 1/20 unče, imenovan Minipanda, ki so ga kovali v letih 1993–1997, 2003 in 2004. Na sprednji strani kovanca je motiv stopnišča molivcev bogu Harvestu pred Nebeškim templjem v Pekingu, ki je primer klasične kitajske arhitekture. Na zadnji strani je upodobljen panda, simbol Kitajske, ki se iz leta v leto spreminja. Velja za enega najlepših platinastih kovancev na trgu. Kovani so bili v nizkih nakladah v tehniki polirne plošče (*proof*). Zaradi redkosti imajo numizmatično vrednost.

Masa kovanca: 31,12 g
Masa platine: 31,1035 g
(1 trojska unča)
Premjer: 32 mm
Debelina: 2,7 mm
Nominala: 100 kitajskih juanov

Kitajska kovnica je kovala še kovance:

mase 15,56 g
(1/2 trojske unče) leta 1990,
mase 7,78 g
(1/4 trojske unče) leta 1990,
mase 3,11 g
(1/10 trojske unče) leta 1990,
1993–1997, 2005,
mase 1,55 g
(1/20 trojske unče)
leta 1993–1997, 2003, 2004.

**Kovance 1 trojske unče so kovali v letih 1987–1990.*

2.6 Platinasti Isle of Man – Isle of Man Platinum Coin

Leta 1983 so na Isle of Man izdali prvi naložbeni kovanec iz platine, unčni noble. Gre za starodaven britanski protektorat, znan po izdelavi visokokakovostnih kovancev z inovativnim in neobičajnim dizajnom. Čistina platine je 999,5/1000. Na sprednji strani kovanca je podoba mlade kraljice Elizabete II. s krono, na zadnji pa vikinška ladja Thusly, simbol vikinških plemen, ki so konec 8. stoletja naseljevala otok. Isle of Man, bolje znan kot otok Man, leži v Irskem morju. To je samoupravna britanska kolonija, ki ima z Veliko Britanijo skupno le področje obrambe in zunanjo politiko. Od leta 1983 do 1989 je angleška kovnica The Pobjoy Mint izdelovala platinaste kovance noble z maso od 10 unč do 1/10 unče.

Kovanci imajo poleg naložbene tudi numizmatično vrednost.

Masa kovanca: 31,1035 g

Masa platine: 31,1030 g
(1 trojska unča)

Premjer: 32,7 mm

Debelina: 2,38 mm

Nominala: 1 noble

**Kovnica The Pobjoy Mint
kuje še kovance:**

mase 311,028 g

(10 trojskih unč),

mase 155,514 g

(5 trojskih unč),

mase 15,5514 g

(1/2 trojska unča),

mase 7,7757 g

(1/4 trojske unče),

mase 3,11 g

(1/10 trojske unče),

mase 1,5551 g

(1/20 trojske unče).

PALADIJ

Paladij
Kemijski simbol: Pd
Gostota: 12,02 g/cm³
Tališče: 1554 °C
Vrelišče: 2927 °C

Paladij je leta 1803 odkril fizik in kemik William Hyde Wollaston v ostanku raztopine platine in solne kisline, ko je poskušal izpopolniti tehniko pridobivanja čistih delov platine. Poimenoval ga je po grški boginji modrosti Paladi (Atena). Paladij je težji od srebra in lažji od platine ter je svetle, skoraj bele barve.

Uporaba paladija se je občutno povečala v 70. letih prejšnjega stoletja, ko se je povečalo povpraševanje po katalizatorjih zaradi novih standardov glede izpustov škodljivih plinov v avtomobilski industriji. Večje je bilo povpraševanje po paladiju tudi v 90. letih. Zaradi specifičnih fizikalnih lastnosti ga vse bolj uporabljajo pri izdelavi katalizatorjev, ur in nakita, v zobni tehniki in visoki tehnologiji v medicini.

Rusija je leta 2010 poskrbela za največji delež svetovnega izkopa paladija (37 odstotkov), za njo sta Južna Afrika (35 odstotkov) in Severna Amerika (7 odstotkov). Paladij se pridobiva kot stranski produkt, in sicer v Južni Afriki pri platini, v Rusiji pa pri niklju. Največji upravljavci rudnikov so: Norilsk Nickel (92 ton), Anglo Platinum (36,4 tone), Impala Platinum (24,4 tone) in Stillwater Mining (12 ton).

Večje povpraševanje po paladiju v letu 2010 je bilo rezultat porabe v avtomobilski industriji, in sicer zaradi čedalje strožjih standardov ohranjanja okolja ter preprostega gospodarnega vzroka – paladij je cenejši kot platina. Hkrati gre za kovino, ki omogoča izogrevanje plinov do 950 °C v katalizatorju (platina samo do 650 °C). V prihodnje je pričakovana še večja poraba paladija, posebno v elektroniki. Borzna cena te kovine je izredno spremenljiva. Na londonskem trgu paladija in platine se s paladijem trguje v količinah do približno 31 kilogramov na dan. Po podatkih raziskovalnega inštituta Thomson Reuters GFMS, paladij velja za kovino prihodnosti.

Pri nakupu naložbenih palic in kovancev iz paladija se v Sloveniji plača 20-odstotni DDV (Zakon o davku na dodano vrednost, ZDDV-1).

Oblike paladija za naložbe so:

- palice mas 31,1035 g (1 trojska unča), 50 g, 100 g, 250 g, 500 in 1000 g, čistine 999,5/1000,
- kovanci mas od 3,11 do 31,1035 g (1 trojska unča).

3.1 Paladijev Kanadski javorjev list – Canadian Maple Leaf Palladium Coin

Kanadska kovnica The Royal Canadian Mint je leta 2005 izdelala naložbeni kovanec iz paladija. Na sprednji strani kovanca je portret kraljice Elizabete II., dopolnjen z nominalno vrednostjo in letnico kovanja. Na zadnji pa so kanadski državni simbol, javorjev list, ime države in čistina paladija 999,5/1000.

Leta 2005 so izdali 62.919 kovancev, leta 2006 68.707 kovancev in leta 2007 samo še 25.109. V letu 2009 je kovnica znova izdala 40.000 kovancev. Kovanec je v svetu visoko cenjen in primeren za naložbe.

Masa kovanca: 31,1035 g

Masa paladija: 31,1035 g

(1 trojska unča)

Premjer: 33 mm

Debelina: 2,58 mm

Nominala: 50 kanadskih dolarjev

3.2 Paladijeva Ruska balerina – Russian Ballerina Palladium Coin

Ruske kovnice The Saint Petersburg Mint, The Leningrad Mint in The Moscow Mint so kovanec Ruska balerina prvič izdelale leta 1989. To je bil prvi kovanec v seriji in so ga kovali do leta 1995. Do takrat so nakovali skupno 27.000 kovancev. Na sprednji strani kovanca je vsako leto drugače upodobljena balerina, ki pleše. Upodobitev ni naključna, saj se je balet v Rusiji razvijal od sredine 18. stoletja. Na zadnji strani kovanca je simbol Sovjetske Zveze ali orel, odvisno od letnice kovanja. Med letoma 1989 in 1995 je kovnica poleg unčnih kovala še kovance z maso pol unče z nominalno vrednostjo 10 rubljev in z maso četrtnine trojske unče z nominalno 5 rubljev. Čistina paladija je 999/1000. Nekatere kovance so izdali v omejenem številu, zato so pri naložbenikih in zbirateljih zelo priljubljeni. Več kot polovica svetovnih zalog paladija izvira iz Rusije.

Masa kovanca: 31,1035 g

Masa paladija: 31,1030 g
(1 trojska unča)

Premier: 37 mm

Debelina: 2,70 mm

Nominala: 25 rubljev

Ruske kovnice so kovale tudi kovance:

mase 15,55 g
(1/2 trojske unče),

mase 7,87 g
(1/4 trojske unče).

PRILOŽNOSTNI KOVanci REPUBLIKE SLOVENIJE

Z vstopom Slovenije v Evropsko monetarno unijo in z uvedbo evra so se **priložnostni** kovanci RS začeli deliti na **spominske** in **zbirateljske**.

Spominski kovanci so plačilno sredstvo v vseh državah EU in se izdajajo ob enem izbranem dogodku v letu. Imajo nominalno 2 evra in so enaki tečajnim kovancem.

Zbirateljski kovanci so izdelani iz zlata, srebra ali kovin, ki jih določi RS. Nominalna vrednost je izražena v evrih in se razlikuje od nominalne vrednosti tečajnih kovancev. Zbirateljski kovanci so zakonito plačilno sredstvo po nominalni vrednosti le v Sloveniji.

Med njih prištevamo srebrnike z nominalno vrednostjo 30 evrov, zlatnike z nominalno 100 evrov in tečajne trievrske kovance. Zlatniki se prištevajo med naložbene kovance, zato jih družba Moro odkupuje na podlagi tržne vrednosti zlata. Srebrnike pa odkupuje na podlagi trenutne vrednosti srebra na svetovni borzi, ki je precej nižja od nominalne vrednosti na kovancu (1/3 nominalne vrednosti). Vsem, ki imate takšne kovance, v družbi Moro priporočajo, da jih kjer koli v naši državi unovčite za 30 evrov, kot je njihova nominala, ali jih za to vrednost zamenjate v Banki Slovenije. Ravno nasprotno je pri zbirateljskih srebrnikih z nominalno 500 tolarjev, ki so bili izdani do uvedbe evra. Pri teh kovancih je nominala nižja od vrednosti srebra, zato jih prodajate kot kovino (na podlagi trenutne vrednosti srebra na svetovni borzi).

Vse kovance vedno lahko prodate tudi po numizmatični vrednosti, če najdete kupca.

Enotni podatki priložnostnih srebrnikov: masa kovanca 15 g, masa srebra 13,875 g, premer 32 mm in čistina 925/1000 Ag (Sterling Silver). Podoba nekaterih zlatnikov in srebrnikov se razlikuje. Kovanec ob 50-letnici organizacije FAO je bil kovan le kot srebrnik.

V letu 2012 bosta izšla kovanca: Evropska prestolnica kulture – Maribor 2012 in 100. obletnica osvojitve prve olimpijske medalje. Srebrnika bosta imela nominalno 30 evrov in naklado 3500 kovancev. Avtor idejnega osnutka prvega kovanca je Tomaž Plečko, drugega pa Milan Drobnak.

6.1 Priložnostni srebrniki s tolarsko nominalo

Prva obletnica plebiscita o samostojnosti in neodvisnosti RS

Nominalna: 500 tolarjev
Leto kovanja: 1991
Naklada: 15.000 kovancev
Avtor idejnega osnutka:
Miljenko Licul

400. obletnica bitke pri Sisku

Nominala: 500 tolarjev
Leto kovanja: 1993
Naklada: 5000 kovancev
Avtor idejnega osnutka:
Danilo Riznar

300. obletnica ustanovitve Academie operosorum labacensium

Nominala: 500 tolarjev
Leto kovanja: 1993
Naklada: 5000 kovancev
Avtor idejnega osnutka:
Danilo Riznar

50. obletnica ustanovitve Denarnega zavoda Slovenije

Nominala: 500 tolarjev
Leto kovanja: 1994
Izdelano: 5000 kovancev
Avtorja idejnega osnutka:
Gorazd in Matjaž Učakar

1000. obletnica smrti škofa Abrahama, povezanega z Brižinskimi spomeniki

Nominala: 500 tolarjev
Leto kovanja: 1994
Naklada: 3000 kovancev
Avtorja idejnega osnutka:
Gorazd in Matjaž Učakar

50. obletnica zmage nad nacizmom in fašizmom

Nominala: 500 tolarjev
Leto kovanja: 1995
Naklada: 3000 kovancev
Avtor idejnega osnutka:
Martin Klajn

50-letnica organizacije FAO

Nominala: 500 tolarjev
Leto kovanja: 1995
Naklada: 3000 kovancev
Avtor idejnega osnutka:
Boštjan Debelak

100. obletnica postavitve Aljaževega stolpa

Nominala: 500 tolarjev
Leto kovanja: 1995
Naklada: 3000 kovancev
Avtor idejnega osnutka:
Dane Petek

150-letnica železnic na Slovenskem

Nominala: 500 tolarjev
Leto kovanja: 1996
Naklada: 3000 in 1000 kovancev
Avtor idejnega osnutka:
Tomaž Košir

100-letnica olimpijskih iger moderne dobe

Nominala: 500 tolarjev
Leto kovanja: 1996
Naklada: 3000 kovancev
Avtorja idejnega osnutka:
Gorazd Vahen in Gojko Zrimšek

5. obletnica osamosvojitve

Nominala: 500 tolarjev
Leto kovanja: 1996
Naklada: 3000 kovancev
Avtor idejnega osnutka:
Tomaž Piliš

250. obletnica rojstva Žige Zois

Nominala: 500 tolarjev
Leto kovanja: 1997
Naklada: 3000 kovancev
Avtorji idejnega osnutka:
Aleš in Darja Kuder ter Arnela Vidoševič

10-letnica Republike Slovenije in tolarja – denarne enote samostojne Republike Slovenije

Nominala: 2000 tolarjev
Leto kovanja: 2001
Naklada: 3000 kovancev
Avtorji idejnega osnutka:
*Matevž Čelik, Domen Fras,
 Vasja Semolič*

Svetovno prvenstvo v nogometu Koreja – Japonska 2002

Nominala: 2500 tolarjev
Leto kovanja: 2002
Naklada: 2500 kovancev
Avtorji idejnega osnutka:
*Primož Gutman, Edin Okić,
 Urban Švegl, Matjaž Vodlan*

35. šahovska olimpijada Bled 2002

Nominala: 2500 tolarjev
Leto kovanja: 2002
Naklada: 2000 kovancev
Avtor idejnega osnutka:
Miljenko Licul

Evropsko leto invalidov 2003

Nominala: 2500 tolarjev
Leto kovanja: 2003
Naklada: 1500 kovancev
Avtor idejnega osnutka:
Katarina Čehovin

60. obletnica Zbora odposlancev slovenskega naroda v Kočevju

Nominala: 5000 tolarjev
Leto kovanja: 2003
Naklada: 1500 kovancev
Avtor idejnega osnutka:
Blaž Češka

250. obletnica rojstva Jurija Vege

Nominala: 5000 tolarjev
Leto kovanja: 2004
Naklada: 1500 kovancev
Avtorja idejnega osnutka:
Maja in Miljenko Licul

1000. obletnica prve pisne omembe Bleda

Nominala: 5000 tolarjev
Leto kovanja: 2004
Naklada: 2500 kovancev
Avtor idejnega osnutka:
Boštjan Gabrovšek

100-letnica slovenskega filma

Nominala: 5000 tolarjev
Leto kovanja: 2005
Naklada: 2000 kovancev
Avtor idejnega osnutka:
Matjaž Učakar

100. obletnica ustanovitve Slovenske sokolske zveze

Nominala: 5000 tolarjev
Leto kovanja: 2005
Naklada: 2000 kovancev
Avtor idejnega osnutka:
Boštjan Gabrovšek

250. obletnica rojstva dramatika Antona Tomaža Linharta

Nominala: 5000 tolarjev
Leto kovanja: 2005
Naklada: 2000 kovancev
Avtorja idejnega osnutka:
Maja in Miljenko Licul

150. obletnica rojstva pesnika Antona Aškercja

Nominala: 5000 tolarjev
Leto kovanja: 2005
Naklada: 2000 kovancev
Avtor idejnega osnutka:
Julija Zornik

6.2 Priložnostni srebrniki z evrsko vrednostjo

250. obletnica rojstva Valentina Vodnika

Nominala: 30 evrov
Leto kovanja: 2008
Naklada: 5000 kovancev in dokovanih 3000 kovancev
Avtorja idejnega osnutka:
Maja in Miljenko Licul

Predsedovanje Evropski uniji

Nominala: 30 evrov
Leto kovanja: 2008
Naklada: 5000 kovancev in dokovanih 3000 kovancev
Avtor idejnega osnutka:
Gorazd Učakar

100. obletnica rojstva slikarja Zorana Mušiča

Nominala: 30 evrov
Leto kovanja: 2009
Naklada: 8000 kovancev
Avtorja idejnega osnutka:
Domen Fras in Maja B. Jančič

100. obletnica prvega poleta z motornim letalom na Slovenskem

Nominala: 30 evrov
Leto kovanja: 2009
Naklada: 8000 kovancev
Avtor idejnega osnutka:
Gorazd Učakar

Svetovno prvenstvo v poletih v Planici

Nominala: 30 evrov
Leto kovanja: 2010
Naklada: 7000 kovancev
Avtor idejnega osnutka:
Gorazd Učakar

Ljubljana – svetovna prestolnica knjige

Nominala: 30 evrov
Leto kovanja: 2010
Naklada: 6000
Avtor idejnega osnutka:
Matija Marinko

20-letnica samostojnosti Republike Slovenije

Nominala: 30 evrov
Leto kovanja: 2011
Naklada: 3500
Avtor idejnega osnutka:
Domen Fras

Svetovno prvenstvo v veslanju na Bledu

Nominala: 30 evrov
Leto kovanja: 2011
Naklada: 3500
Avtor idejnega osnutka:
Robert Žvokelj

SREBRNIKI NUMIZMATIČNE VREDNOSTI

Bogdan Kandus

Srebro je imelo kot plačilno sredstvo pomembno vlogo že v času naturalnega gospodarstva. Uporabljali so ga tako, da so določeno količino kovine ulili v različne oblike, največkrat kroge, ploščice ali palice. Te so nato z odtehtavanjem uporabljali pri blagovni menjavi. Postopoma so začeli tehtati posamezne ulitke, nanje pa so vtisnili njihovo maso. Od tod pa do uvedbe kovanega denarja ni bilo več daleč. Sprva, zelo kratek čas, so novce še ulivali, nato pa kovali. Kovali so jih tako, da so, največkrat segrete kovne ploščice, surovce, vstavljali s posebnimi kleščami med trdno pritrjen pečat za sprednjo stran novca in premični pečat za zadnjo stran kovanca. Premičnega so držali z roko in po njem enkrat ali večkrat udarili s kladivom. Pečata, izdelana iz bron ali kaljenega železa, pa sta imela v negativu vrezane želene upodobitve (glej sliko 7).

5.1 Začetki

Najstarejši znani kovanci izvirajo iz druge polovice 7. stoletja pr. n. št. Herodot (484–425 pr. n. št.) pa pripisuje iznajdbo denarja Lidijcem, prebivalcem države v jugo-zahodnem delu Male Azije. Denar so začeli kovati iz elektruma, naravne zlitine zlata in srebra, ki so jo našli v rečnih strugah. Kovance so nato kot priročno plačilno sredstvo hitro prevzela tudi druga ljudstva. Tako je **konec 7. stoletja v Grčiji nastala prva srebrna valuta**. Grki so kovali denar predvsem iz srebra, v Mali Aziji (slika 1) in Perziji pa tudi iz zlata in elektruma.

Slika 1: Dvojni siglos lidijskega kralja Kreza. Kovanec ovalne oblike 20/12mm.

Kroisos, 560–526 pr. n. št.

Na sprednji strani kovanca (Av) sta druga nasproti druge postavljeni levja in bikova glava. Levo lev z odprtim žrelom in iztegnjeno šapo, desno bik s sklonjeno glavo, na kateri je rog. Nasproti postavljeni glavi po asirski mitologiji simbolizirata zlato (lev-sonce-zlato) in srebro (bik-luna-srebro).

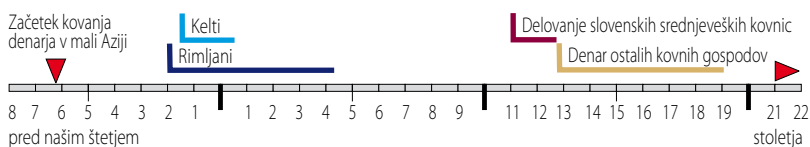
Na zadnji strani kovanca (Rv) sta dva poglobljena kvadrata; večji ustreza položaju leva na sprednji strani, manjši pa položaju bikove glave. Predstavljata odtisa dveh pozitivnih delov v obliki kvadrov, izrezanih iz nekaljenega premičnega pečata, s katerim je kovničar udaril kovno ploščico proti pritrjenemu pečatu. Srebro, masa kovanca 10,64 g.

Z uvedbo denarja sta za njegovo vrednost jamčila vladar ali država, ki ga je dala v promet.

Glavni poudarek v tem delu bo posvečen denarnemu obtoku na ozemlju današnje Slovenije. **Antični denar je bil na našem območju od 2. stoletja pr. n. št. neprekinjeno**, redni dotok denarja pa je začel pojmati proti koncu 4. stoletja in bil v začetku 5. stoletja prekinjen. Glavni vzrok so bile ekonomske razmere v tem delu imperija. Denar je najverjetneje zaradi splošne nestabilnosti in vsakdanjem življenju igral precej manjšo vlogo, kar govori v prid tezi, da se je večina prebivalstva vrnila k naravnemu gospodarstvu. To sicer ne pomeni, da je denar povsem izginil s tega območja, vendar **o njegovi ponovni, redni prisotnosti lahko govorimo šele na začetku 12. stoletja** z razvojem gospodarskih dejavnosti in trgovine.

Tako najdemo v vmesnem obdobju med obema rednima dotokoma denarja na našem ozemlju, v času preseljevanja ljudstev, redke srebrnike Vzhodnih Gotov in Langobardov, od 11. stoletja pa je mogoče opaziti postopno obujanje denarnega obtoka, vendar so tudi srebrniki, kovani v nekaterih mestih in gradovih, zelo redki.

Slika 2: Prikaz začetkov neprekinjenega, rednega denarnega obtoka na Slovenskem.

5.2 Kelti

Na začetku 3. stoletja pr. n. št. so prišli v osrednjo in vzhodno Slovenijo iz Panonske nižine keltski Tavrski. Na območju vzhodnih Alp, na ozemlju sedanje Avstrije in severozahodne Slovenije pa so živela keltska plemena, ki so ustanovila Noriško kraljestvo. Ta plemena so skupaj s Tavrski začela sredi 2. stoletja pr. n. št. kovati lasten denar. To je bil v prvi vrsti odraz njihove politične samostojnosti do rimske države, ki je bila na tem območju prevladujoča sila.

ok. 150–15 pr. n. št.

Slika 3:
Veliki noriški srebrnik,
najden v Stični, plemen-
ski vodja Adnamat.
Premer 25 mm.

ok. 150 – 15 pr. n. št.

Slika 4:
Keltski veliki srebrnik,
Tavrski, obrazni tip,
najden v Ljubičnem.
Premer 24 mm.

ok. 150–15 pr. n. št.

Slika 5:
Mali noriški srebrnik
s konjičkom, najden v
Celju. Premer 6 mm.

Kje je bila na ozemlju današnje Slovenije kovnica keltskega denarja, ni mogoče točno ugotoviti. Nekateri avtorji menijo, da je bila v Celeji (Celeia, danes Celje), ki je bila v tem času pomembno politično, gospodarsko in trgovsko središče. Temu v prid govorijo najdbe večjega števila srebrnikov in srebrnih surovcev (kovnih ploščic) na razmemoroma majhnem prostoru. Najnovejše raziskave kažejo, da so denar za keltske kneze kovali mojstri in potujočih kovnicah.

5.3 Rimska republika in rimsko cesarstvo

V začetku drugega stoletja pr. n. št. so Rimljani nedaleč od meje z današnjo Slovenijo ustanovili kolonijo Akvilejo (Aquileia, Oglej), kot izhodišče za trgovino s keltskimi plemeni in tudi za vojne pohode zoper sovražna plemena v zahodnem delu Balkanskega polotoka. S trgovino je prihajalo tudi do romanizacije keltskega ozemlja. Ko se je Oktavijan (poznejši cesar Avgust, 27 pr. n. št.–14) odpravil na vojni pohod proti Japodom, so v letih 35–33 pr.n.š izgubili samostojnost Tavriski, v letu 15 pr. n. št. pa je cesar Avgust mirno priključil rimskemu imperiju še Noriško kraljestvo. S tem se je končalo kovanje keltskega denarja, ki pa je z začetkom novih oblasti ostal v obtoku še v prvi polovici 1. stoletja. **V živahni trgovini Rimljanov s keltskimi plemeni je na naše ozemlje prišel tudi denar rimske republike** in poznejšega cesarstva.

133–126 pr. n. št.

Slika 6: Denarij z ustanoviteljema Rima, Romulom in Remom.

Podoben denarij je bil najden v Hajdini pri Ptuj. Premer 17 mm.

45 pr. n. št.

Slika 7: Denarij, kovan leta 45 pr. n. št. Tak denarij so našli v Celju.

Av: Glava Monete, posebljenja denarja. Kovali so ga v templju boginje Junone v Rimu.

Rv: Kovno orodje, oba pečata, klešče in kladivo. Premer 17 mm.

32–31 pr. n. št.

Slika 8: Legijski denarij Marka Antonija. Premer 18 mm.

Legijski denarji so bili zelo priljubljeni in so ostali v obtoku skoraj do konca 2. stoletja. V času vpadov barbarskih plemen Markomanov in Kvadov je bila druga italska legija v letih 168–171 premeščena v tabor Ločica pri Celju. Legijski denarij je bil najden tudi v Tržišču.

14–17	217	270–271	379–395
Slika 9: Cesar Tiberij (14–37), biblijski denarij. Premer 17 mm.	Slika 10: Cesar Karakala (211–217), dvojni denarij, antoninijan, kovan v Rimu leta 217. Premer 24 mm.	Slika 11: Cesar Klavdij II. Gotik (268–270), antoninijan, kovan v Rimu po njegovi smrti. Premer 16 mm.	Slika 12: Cesar Teodozij Veliki (379–395), silikva, kovana v Aquileii (Ogleju). Premer 16 mm.

Karakala je v letu 215 začel zamenjevati denarij, ki je imel na začetku čistino 980/1000 Ag, z antoninijanom z vsebnostjo srebra 50–40 odstotkov. **Denarij je postopoma izginjal iz prometa, antoninijan pa je postal najbolj razširjena denarna enota v cesarstvu.** Za časa skupne vlade cesarjev Valerijana I. (253–260) in Galijena (253–268) je antoninijan vseboval le še štiri odstotke srebra. **Iz tega podatka so razvidna vsa inflacijska gibanja tega obdobja, ki so enormno povečala prisotnost denarja v obtoku.** Proti koncu 3. stoletja se je tako stanje še nadaljevalo, tako da so bili antoninijani cesarja Klavdija II. Gotika le še bakreni s tanko srebrno prevleko (slika 10). V zakladni najdbi na Igu pri Ljubljani, odkriti leta 1957, je bilo 1379 antoninijanov tega cesarja (slika 11).

Teodozij (slika 12) je cesarstvo razdelil med svoja sinova. Honorij (393–423) je dobil zahodni del, Arkadij (383–408) pa vzhodno polovico cesarstva. Leta 476 je germanški vojskovodja Odoaker odstavil zadnjega zahodnega cesarja, vzhodni del, pozneje imenovan Bizantinsko, cesarstvo, pa je obstajal do leta 1453, ko ga je osvojil turški sultan Mohamed II.

5.4 Preseljevanje ljudstev

Po odstavitvi zadnjega zahodnorimskega cesarja Romula Avgusta (475–476) je cesarstvo začelo razpadati. Vzhodnogotski vladar Teodorik Veliki je skladno s sporazumom s cesarjem vzhodnega dela cesarstva Zenom leta 588 začel pohod iz Panonije. Premagal je Odoakra in v Italiji ustanovil Vzhodnogotsko kraljestvo z glavnim mestom v Raveni. K temu kraljestvu je do leta 539 spadalo tudi ozemlje današnje Slovenije. Za njimi so se z območja Sirmiuma (danes Sremska Mitrovica, Srbija) odpravili Langobardi, ki

so od Bizantincev prevzeli severni del Italije. Arheološke najdbe pričajo, da so imeli pomembno postojanko tudi v Karniju (civitas Carnium, danes Kranj). Langobardsko državo je leta 774 Karel Veliki priključil frankovski državi. **Iz tega obdobja poznamo tudi redke najdbe posameznih srebrnikov, ki so za poznavanje zgodovinskih dogodkov izredno pomembni.**

V Kranju, v Lajhu, je bila najdena četrtsilikva vzhodnogotskega kralja Atalarika, langobardski srebrniki pa izhajajo iz najdb na Rifniku nad Šentjurjem in Lamberta pri Pristavi nad Stično.

Slika 13: Anonimni langobardski srebrnik, četrtsilikva, kovana v Čivalalu (Civiale, danes Čedad). Premer 14 mm.

konec 6. ali na začetku 7. stoletja

Kovanec ima na sprednji strani podobo nadangela Mihaela, zaščitnika Langobardov, na zadnji strani pa križe na podstavku. Novec je bil preluknjan pred zakopom in ga je lastnik uporabljal kot obesek.

5.5 Srednji vek

Za množično odprtje kovnic, ki so delovale na ozemlju današnje Slovenije od 12. do 14. stoletja, sta vzrok razvoj obrti in povečana trgovina z vzhodom. Srebrniki, breški denariči (Breže, Friesach, Koroška), so bili zaradi kakovostnega srebra in polne vrednosti izredno priljubljeni in številni trgovci so namesto plačila v slabi, domači valuti pogosto zahtevali plačilo v denaričih breškega kova. Te so po vzoru novcev, kovanih v Brežah, kovali razni posvetni in cerkveni knezi.

Na Slovenskem so take srebrnike od 12. stoletja kovali v trinajstih kovnicah, predvsem na območju, ki je mejilo proti Ogrski. Te kovnice so bile: Brestanica – Rajhenburg (Reichenburg), Brežice (Rann), Čatež (Tschatesch), Otok (Gutenwert), kovali so jih v Kamniku (Stein), Kostanjevici na Krki (Landstrass), Ljubljani (Laibach), Pilštajnu (Peilenstein), Slovenj Gradcu (Windischgrätz), Sv. Križu (Heiligenkreuz), v neznani kranjski kovnici, nedoločeni mejni kovnici ter na Ptuj (Pettau).

Vsi novci, kovani na slovenskem ozemlju, sodijo v slovensko numizmatiko. Prav tako spada sem tudi ves denar, ki je bil za naše ozemlje kovan v tujih kovnicah.

Slovenske srednjeveške kovnice, ki so delovale od 12. do 14. stoletja, so bile v tem času le skromni obrati, podobni kovačnicam. Za njihovo delovanje je bila potrebna primerna topilnica za taljenje kovine in pečatorezec. Ta je največkrat prihajal z območja današnje Italije ali Avstrije. Za kovnega gospoda je izdeloval kovno orodje, kakor je bilo to predpisano. Kovnice so bile običajno na gradovih oz. v naseljih, kovni mojstri pa so morali iz marke srebra izkovati določeno število novcev.

Veliko časa, volje in tudi ljubezni je tej temi v svoji knjigi *Srednjeveške kovnice na Slovenskem* posvetil starosta slovenskih numizmatikov, gospod Albin Pogačnik.

Predstavljamo novce nekaterih kovnic.

1188–1220	1243–1248	1202–1256	1202–1256	1200–1246
Slika 15: Otok, škof Oton II. Freisinški, denarič. Premer 18 mm.	Slika 16: Kamnik, Neža Andechs-Meranska, domina Kranjske, denarič. Premer 17 mm.	Slika 17: Kostanjevič, Bernard Spanheimski, denarič breškega tipa. Premer 18 mm.	Slika 18: Ljubljana, Bernard Spanheimski, denarij oglejskega tipa. Premer 22 mm.	Slika 19: Ptuj, skupni novce salzburškega nadškofa Eberharda II. in avstrijsko-štajerskega vojvode Leopolda VI. Premer 17 mm.

Veliki mongolski vpad na Ogrsko med letoma 1240 in 1241 je večinoma uničil pomembne stike z vzhodom. Ogrska je bila tako opustošena, da si ni opomogla še nekaj desetletij. **V tem času je v denarnem gospodarstvu srednje Evrope že prevladoval dunajski pfenig.** Ker so bile pretrgane trgovske vezi z vzhodom, so slovenske obmejne kovnice v zelo kratkem času izgubile svoje odjemalce, tiste v notranjosti pa so delovale še nekaj desetletij.

V tem času in vse do prve polovice 15. stoletja, do spremembe denarnega sistema, so bili na našem ozemlju v denarnem obtoku različni novci. Prevladoval je denar iz bližnjih kovnic, npr. štajerskega Gradca, Benetk, na naše ozemlje pa so prihajali tudi novci iz Ogrske, drugih italijanskih mest, nemški novci itd.

Po vzoru dunajskega pfeniga so kratek čas kovali tudi Celjani. Cesar Sigismund Luksemburški (1410–1437) je leta 1436 grofa Friderika II. in Ulrika II. povzdignil v knežji stan, s tem pa sta pridobila pravico izkoriščati rudnike in kovati denar z lastnim grbom. Tako so se Celjani otresli habsburške deželno-knežje oblasti. Sledili so spopadi med Habsburžani in Celjani, ki so se končali leta 1443. Habsburžan Friderik, ki je medtem postal cesar, je Celjanom priznal knežji naslov, ni pa potrdil novčnega in rudniškega regala (slika 21).

med letoma 1252 in 1268

Slika 20: Benetke, dož Rainero Zeno, groš. Premer 23 mm.

okoli leta 1437

Slika 21: Celje, Ulrik II. (1454–1456), denarič, kovan po vzoru dunajskih pfenigov. Premer 15 mm.

Enostranski denarič iz zakladne najdbe Jugorje, kovan okoli leta 1437, ima na sredini grb s tremi peterokrakimi zvezdami, ki je obdan s tremi loki. Prva črka okrajšave knezovega imena, VLR, je v zgornjem loku.

5.6 Novi vek

Odkritje Amerike je pomenilo prehod iz srednjega v novi vek. Po umoru zadnjega Celjana, Ulrika II., v Beogradu so Habsburžani po bojih za celjsko dediščino, tudi na podlagi dedne pogodbe, sklenjene s Celjani, premagali vse tekmece in pod svojo oblastjo združili večino današnjega slovenskega ozemlja.

Denar, ki je v drugi polovici 15. stoletja krožil na našem ozemlju, so kovali posvetni in cerkveni knezi, ki so vladali našim deželam od 12. stoletja, ali pa so bili to novci, ki so jih sem prinesli trgovci, popotniki ali vojaki.

Ker je bilo v obtoku še vedno premalo zlatnikov, se je tirolski nadvojvoda Sigismund leta 1484 odločil za kovanje večjih srebrnikov, ki so bili protivrednost takratnih zlatih dukatov. Kmalu so jih za svoje sprejeli tudi drugi kovni gospodje. Grofje Šlik (Schick),

ki so imeli v najemu češko kovnico Jachymova (nemško Joachimstal), so jih po letu 1518 začeli kovati v velikih količinah, tako da so se hitro razširili po cesarstvu. Druga polovica nemškega imena kovnice, Joachims-tal, je dala kovancu tudi ime, **Taler, slovensko tolar**. Iz tega imena izhajajo tudi nazivi drugih velikih srebrnikov, ameriški dolar, skandinavski daler in še nekateri.

Iz tega časa je tudi denar, ki ga je takratni avstrijski nadvojvoda Ferdinand (poznejši rimsko-nemški cesar Ferdinand, 1531–1564) dal v štajerskem Gradcu (Graz) kovati za Kranjsko. Kovani so bili: enostranski pfenig, šestica, dvanajstica z letnico 1527 in tolar brez letnice.

5.7.1 Avstrijski denar, kovan za Vojvodino Kranjsko

Nadvojvoda je zaradi obrambe pred vse pogostejšimi turškimi vpadi poleg visokih davkov zahteval, da mu kranjski deželni stanovi zberejo in izročijo vso **cerkveno zlatino in srebrnino. To so pretopili in porabili za kovanje denarja s kranjskim grbom**. Zato v Sloveniji ne najdemo gotskih monštranc, kelihov in srebrnih kipcev, sežgali so tudi z zlatom in srebrom vezena liturgična oblačila.

1527	kovanec nima letnice	kovanec nima letnice
Slika 22: Enostranski pfenig s habsburškim (levo) in kranjskim grbom (desno). Zgoraj je letnica kovanja, spodaj pa črka C (Carniola). Premer 15 mm.	Slika 23: Zadnja stran kovanca je razdeljena na štiri polja. V vsakem kraku križa je grb, zgoraj levo kranjski. Premer 22 mm.	Slika 24: Tolar. Spodaj na zadnji strani je kranjski grb. Premer 38 mm.

5.6.2 Četrt tolarja Jurija Bogenšperškega

Jurij Wagen Bogenšperški je med letoma 1601 in 1603 skupaj s partnerjem vzel v zakup rudnike srebra v Nagybanyi na takratnem Ogrskem, kjer je bila tudi kovnica denarja. Da je tam zašel v težave, je razvidno z zadnje strani kovanca, ko ga zapušča Pravičnost, in tudi iz prodaje premoženja. Na koncu je zastavil tudi grad Bogenšperk, ki ni nikoli več prišel v posest družine Wagen.

Unikatni srebrnik, ki ga omenja že Janez Vajkard Valvasor, ima na sprednji strani napis +WAGN+GWOGN+GWICHT. To pomeni, da je Wagen tehtal težo. Zadnja stran je povezana z žalostno usodo barona Jurija. xGANZxWELTxVTxPLAGN pomeni, da mu je ves svet delal težave. To simbolizira poosebljena Pravičnost, ki sestopa s prestola.

med letoma 1601 in 1603

Slika 25: Srebrnik za 15 krajcarjev (četrt tolarja), kovan v Nagybanyi. Premer 36 mm.

5.6.3 Razmejnitveni novci

Razmejnitveni ali objezdni novci so posebnost vojvodin Štajerske, Kranjske in Koroške. Številna križanja pristojnosti med sodnimi oblastmi so v 17. in 18. stoletju dala povod, da se je večkrat določala meja posameznih sodnih okrožij. Postopek je bil tak, da je mestni ali trški sodnik s spremstvom objездil meje svojega okrožja in po potrebi postavljati tudi mejnike. Sodnijske razmejitve so potekale slavnostno, **ob tej priložnosti so navzočim razdelili tudi spominske novčiče z imenom sodnika, ki je opravil razmejitve**. Običajno so novce zakopali tudi pod mejnik.

1673

Slika 26: Ptujski razmejnitveni novci: sodnik Mark Antonij Kvalanda, srebrna klipa. Stranice 19 x 19 mm.

1705

Slika 27: Ljubljanski razmejnitveni novci: mestni grb in na zadnji strani napis Veliki objезд občine mesta Ljubljana. Premer 25 mm.

5.6.4 Nekateri pomembni tolarji

1654

Slika 28: Tolar Janeza Vajkarda Turjaškega, kovan v kovnici Šentvid na Koroškem. Premer 43 mm.

Av: Knezov portret, gledan od spredaj, legenda v prevodu pomeni: Janez Vajkard, plemeniti Turjaški, po božji milosti knez Svetega rimskega cesarstva.

Rv: Nadaljevanje legende s sprednje strani: Grof kočevski in velški itd. Pod knežjim klobukom je ovalni ščit, obdan z redom zlatega runa. Ščit je razdeljen na štiri polja, v katerih se izmenjujeta turjaški tur in orel z razprtimi krili. Na sredini razdeljenega ščita je oval z dvorepim levom, ki ima na glavi krono.

Različni člani družine Turjaških so kovali skupaj tri tolarje, en zlatnik in več medalj.

1658

Slika 29: Tolar Johana Krištofa in Johana Seyfrida Eggenberških, kovan v Krumlovu na Češkem. Premer 41 mm.

Av: Portreta obeh bratov kot knezov Svetega rimskega cesarstva in grofov Gradiške

Rv: Nadaljevanje legende s sprednje strani: Vojvodi krumlovski in brata, plemeniti kneza Eggenberška. Okoli osrednjega rodbinskega grba se vrstijo grbi Gradiške, Ogledja, Radgone, Ptuja, Postojne in Krumlova.

1780

Slika 30: Tolar Marije Terezije (1740–1780), kovan leta 1780. Premer 41 mm.

Zaradi izredne priljubljenosti so tolar z nepomembnimi spremembami kovali tako rekoč neprekinjeno tudi po smrti Marije Terezije. Od leta 1951 ga kuje tudi avstrijska državna kovnica na Dunaju, Münze Österreich.

Tolar je bil zakonito plačilno sredstvo vrsto let na Bližnjem vzhodu, v Arabskih emiratih in Afriki, dosežek, ki ga s svojim denarjem niso presegli niti Angleži.

1857

Slika 31: Avstrijsko cesarstvo, Franc Jožef I. (1848–1916), dvojni tolar, kovan na Dunaju. Premer 41 mm.

Legenda na zadnji strani nas seznaja s koncem gradnje Južne železnice, ki so jo začeli graditi leta 1842 in je povezovala Dunaj s Trstom. Na sredini je svetilnik, v levem polju lokomotiva, v desnem pa parnik. Pod lokomotivo in parnikom sta v girlandah dunajski in tržaški grb.

Na 577 km dolgi progi je bil najznamenitejši objekt borovniški viadukt, ki je dolgo veljal za največji most v srednji Evropi. Most je bil dolg 561 in visok 38 metrov.

5.6.5 Nekateri srebrniki, ki so ostali v ljudskem izročilu

Salzburški nadškof Lenart Hotiški je bil slovenskega rodu. Na kovancu je na sprednji strani poleg salzburškega grba (levo) tudi Lenartov grb, ki ima v polju repo. Po tem grbu je kovanec med ljudstvom dobil popularno ime repar in kot tak ostal v njegovem spominu (slika 33).

1518	1765	1849	1872
Slika 32: Leart Hotiški (1495–1519), štirje krajcarji (batzen), kovani v Salzburgu. Premer 24 mm.	Slika 33: Dvajset krajcarjev Marije Terezije, popularna dvajse- tica, ki so jo kovali habsburški vladar- ji, je bila cenjena in se omenja tudi v našem leposlovju. Premer 27 mm.	Slika 34: Kovanec Franc Jožefa za šest krajcarjev, kovan na Dunaju. Priljubljen kova- nec, šestica, po ka- terem se imenuje znana ljubljanska gostilna. Premer 19 mm.	Slika 35: Desetica, droben srebrnik, o kate- rem je pisal Ivan Cankar. Premer 14 mm.

1881

Slika 36: goldinar. Premer: 28 mm.

Med dolgo vlado cesarja Franca Jožefa je bil goldinar veliko let nosilec denarnega sistema. Kovali so jih v velikem številu. Posamezni primerki se še zdaj najdejo v predalih gospodinjstev.

5.6.6 Denar dvajsetega stoletja na našem ozemlju

1909

Slika 37: V letih od 1909 do 1916 so bili kovani zadnji avstrijski srebrniki tudi za naše ozemlje. Predstavljamo kovanec za 1 krono. Premer 24 mm.

1931

Slika 38: Prve jugoslovanske srebnike je dal kovati kralj Aleksander I. (1921–1934), z letnico 1931 novca za 10 in 20 dinarjev, z letnico 1932 pa je prišel v obtok kovanec za 50 dinarjev. Premer 25 mm.

1985

Slika 39: Srebrnik iz serije spominskih kovancev v počastitev 8. svetovnega prvenstva v smučarskih poletih v Planici. Premer 30 mm.

1985

Slika 40: Srebrnik iz serije, izdane v počastitev 270. obletnice Sinjske alke. Premer 30 mm.

Viri in literatura:

- Thomson Reuters GFMS, www.gfms.co.uk
- LBMA – London Bullion Market Association, www.lbma.org.uk
- IPA – International Platinum Group Metals Association
- Silver Fixing, www.silverfixing.com
- Münze Österreich, Avstrija, www.austrian-mint.at
- Argor Heraeus, Švica, www.argor.com
- Banka Slovenije, www.bsi.si
- The United States Mint, www.usmint.gov
- The Royal Mint, www.royalmint.com
- Royal Canadian Mint, www.mint.ca
- The Perth Mint Australia, www.perthmint.com.au
- China Gold Coin, www.chngc.net, www.pandaamerica.com
- Casa de Moneda de Mexico, www.cmm.gob.mx
- Isle of man, www.bullion.nwtmint.com, www.isle-of-man.ws, www.pobjoy.com
- SCHÖN, Günter & Gerhard: Welt Münzkatalog, 20. & 21. Jahrhundert 1900–2009. München, 2009
- The London Platinum and Palladium Market, www.lppm.com
- Wikipedia, www.en.wikipedia.org
- Bank of Russia, www.cbr.ru
- The Silver Institute, www.silverinstitute.org
- René Frank, Palladium Coin Catalog 2010
- World Mint Coins, www.worldmintcoins.com
- Kitco, www.kitco.com
- Goldline, www.goldline.com
- The Australian Precious Metals Coin Program – 2012 Silver Bullion Coins, The Perth Mint Australia
- Peter Kos: Denarni obtok v slovenskem prostoru v pozni antiki, Zgodovinski časopis 48, Ljubljana, 1994
- Friedrich Pichler: Repertorium steierischen Münzkunde, II.Band, Die Münzen der römischen und byzantinischen Kaiser in der Steiermark, Graz, 1867
- Andrej Šemrov: Srednjeveško Celje, Archaeologia historica Slovenica 3, Ljubljana, 2001 / Od brona do evra, Ljubljana, 2007 / WAGN GWOGEN GWICHT, Numizmatični Vestnik št. 29, Ljubljana, 2001
- Albin Pogačnik: Razmejiteni kovanci Ljubljane in Ptuja, Numizmatični Vestnik št. 9, Ljubljana, 1981
- Urad RS za meroslovje (MIRS), www.mirs.gov.si

SREBRO, PLATINA, PALADIJ, NALOŽBA PRIHODNOSTI

Avtorja: **Irena Moro**
Bogdan Kandus

Lektorica: **Tea Kačar**

Besedila uredile: **Barbara Režek**
dr. Valerija Babij
Špela Poljak
Tanja Žnidaršič

Fotografije: **Peter Marinšek**
Arhiv Moro
Numizmatični kabinet
Narodnega muzeja Slovenije

Oblikovanje: **Peter Stanislav Hafner**
stane.hafner@siol.net

Tisk: **za Delo, d. d.,**
Premiere, d. o. o.

Založnik: **Zavod za varnostne strategije pri**
Univerzi Maribor

Naklada: **75.000 izvodov**

Ljubljana 2011

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

336.743

MORO, Irena

Srebro, platina, paladij, naložba prihodnosti / Irena Moro,
Bogdan Kandus ; [fotografije Peter Marinšek ... et al.] -
Ljubljana : Zavod za varnostne strategije pri Univerzi Maribor,
2011

ISBN 978-961-92700-7-3

1. Kandus, Bogdan

259255808

FUNDACIJA MORO

Podpiramo dobre projekte in
smo družbeno odgovorni.

Donator 2011

Schoeller
Münzen • Edelmetalle

Fundacija Moro je registrirana pri Ministrstvu za šolstvo in šport RS in ustanovljena z namenom podpore mednarodnim šolam IB v Sloveniji

www.morofoundation.org

MORO®

MORO & KUNST d.o.o.

Dunajska cesta 156, WTC
1000 Ljubljana, Slovenija
moro@moro.si

www.moro.si

Trgovanje z naložbenim zlatom in drugimi plemenitimi kovinami